XXIV skyrius

Prokuratūra

dr. Jolita Miliuvienė
prof. dr. Juozas Žilys

XXIV SKYRIAUS TURINYS

1. Prokuratūros teisinis statusas valstybės institucijų sistemoje 661
2. Prokuratūros funkcijos 663
3. Prokuratūros struktūra 667
4. Prokurorų teisinis statusas 670

1. Prokuratūros teisinis statusas valstybės institucijų sistemoje

1992 m. spalio 25 d. priimtoje Lietuvos Respublikos Konstitucijoje prokuratūra kaip valstybės institucija nebuvo minima. Tuometiniame Konstitucijos 118 straipsnyje buvo nustatyta: „Valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose palaiko, baudžiamąjį persekiojimą vykdo ir kvotos organų veiklą kontroliuoja prokurorai. Parengtinį tardymą atlieka tardytojai. Prokurorų ir tardytojų skyrimo tvarką ir jų statusą nustato įstatymas.“ Kaip matyti, Konstitucijos 118 straipsnyje (1992 m. spalio 25 d. redakcija) buvo minimi tik prokurorai ir tardytojai, taip pat išvardijamos jų atliekamos funkcijos.

Analizuojant Konstitucijos 118 straipsnio (1992 m. spalio 25 d. redakcija) nuostatų turinį, atkreiptinas dėmesys į keletą esminių konstitucinių aspektų. Pagrindinis iš jų yra tas, kad minėtasis straipsnis yra Konstitucijos IX skirsnyje „Teismas“, vadinasi, pagal Konstituciją, prokuratūra iš pradžių buvo laikoma teismų valdžios sudedamąja dalimi. Be to, Konstitucijos 118 straipsnyje (1992 m. spalio 25 d. redakcija) buvo nustatytos tik baudžiamosios justicijos prokuratūros funkcijos.

Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 14 d. nutarime prokurorai įvardyti kaip viena iš svarbiausių teisėsaugos institucijų ir konstatuota, kad nors prokurorų funkcijas, kurios yra nustatytos Konstitucijos IX skirsnyje „Teismas“, galima laikyti teismų valdžios sudedamąja dalimi, tai nereiškia, kad prokurorai gali atlikti teismams priskirtas teisingumo funkcijas[1621], tai yra esminis prokuroro ir teismo konstitucinio statuso skirtumas, prokurorų negalima tapatinti su teismu[1622]. Konstitucinio Teismo 1995 m. gruodžio 6 d. nutarime išaiškinta, kad prokurorams, kaip teismų valdžios sudedamajai daliai, taikytini teismų nepriklausomumą apibūdinantys principai[1623]. Konstitucinio Teismo 1997 m. spalio 1 d. nutarime konstatuota, kad iš Konstitucijos 30 straipsnio išplaukia, jog prokuroras, tikrindamas tardytojų veiksmų teisėtumą, negali priimti galutinių sprendimų, nes juos galima skųsti teismui[1624]. Plėtojant konstitucinę doktriną nurodyta ir tai, kad, nors Konstitucijoje neįvardyta, kas ir kaip skiria ir atleidžia prokurorus, įstatymų leidėjas yra saistomas teismų valdžios formavimų ypatumų[1625].

2003 m. kovo 20 d. Seimas priėmė Konstitucijos 118 straipsnio pakeitimo įstatymą[1626] ir Konstitucijos 84 straipsnio papildymo įstatymą[1627], kuriais pakoregavo prokuratūros konstitucinį reguliavimą. Konstitucijos 118 straipsnyje (2003 m. kovo 20 d. redakcija)

1621 Šiame nutarime Konstitucinis Teismas, įvertinęs prokuratūros bendrosios priežiūros funkciją reglamentavusių Civilinio proceso kodekso ir Prokuratūros įstatymo nuostatų konstitucingumą, konstatavo, kad Konstitucijoje neminimos prokurorų atliekamos teismų veiklos priežiūros funkcijos ir įgaliojimai vykdyti bendrąją priežiūrą, todėl įstatymais prokurorams suteikta teisė įstoti į bylą bet kurioje stadijoje, duoti teismui išvadas dėl bylos esmės, užprotestuoti neteisėtus ir nepagrįstus teismo sprendimus, atlikti kitus procesinius veiksmus riboja teismų valdžios galias ir prieštarauja konstitucinei nuostatai dėl teisėjų ir teismų nepriklausomumo vykdant teisingumą. Įvertinęs prokurorų įgaliojimus tikrinti valdymo aktų teisėtumą ir vykdyti civilinio proceso prokurorų priežiūrą, Konstitucinis Teismas taip pat konstatavo, kad šios funkcijos neatitinka Konstitucijos. Teismas pripažino prokuroro teisę pareikšti arba baudžiamojoje byloje palaikyti pareikštąjį civilinį ieškinį, bet pabrėžė, kad tokiais atvejais prokuroras negali turėti daugiau procesinių teisių negu ieškovas (Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 14 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 13-221).

1622 Konstitucinis Teismas. 1997 m. spalio 1 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 91-2289.

1623 Konstitucinio Teismo 1995 m. gruodžio 6 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 101-2264.

1624 Konstitucinio Teismo 1997 m. spalio 1 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 91-2289.

1625 Konstitucinio Teismo 1998 m. balandžio 21 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 39-1044.

1626 Lietuvos Respublikos Konstitucijos 118 straipsnio pakeitimo įstatymas Nr. IX-1379. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 32-1316.

1627 Lietuvos Respublikos Konstitucijos 84 straipsnio papildymo įstatymas Nr. IX-1378. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 32-1315.

nustatyta: „Ikiteisminį tyrimą organizuoja ir jam vadovauja, valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose palaiko prokuroras. Prokuroras įstatymo nustatytais atvejais gina asmens, visuomenės ir valstybės teises bei teisėtus interesus. Prokuroras, vykdydamas savo funkcijas, yra nepriklausomas ir klauso tik įstatymo. Lietuvos Respublikos prokuratūra yra Generalinė prokuratūra ir teritorinės prokuratūros. Generalinį prokurorą skiria ir atleidžia Respublikos Prezidentas Seimo pritarimu. Prokurorų skyrimo ir atleidimo tvarką, jų statusą nustato įstatymas.“[1628]

Taigi Konstitucijos 118 straipsnyje (2003 m. kovo 20 d. redakcija) buvo nustatytas žymiai detalesnis prokuratūros instituciją reglamentuojantis konstitucinis reguliavimas, prokuratūra įvardyta kaip atskira valstybės institucija, nustatyta ne tik prokurorų kompetencija, bet ir prokuratūros statusas bei struktūra, konstituciškai įtvirtintas iki tol tik įstatyme buvęs numatytas prokuroro nepriklausomumo principas. Šiame straipsnyje taip pat konstitucionalizuota iki tol daug politinių diskusijų kėlusi generalinio prokuroro skyrimo ir atleidimo iš pareigų tvarka.

Generalinio prokuroro skyrimo tvarka taip pat yra nustatyta Konstitucijos 84 straipsnio 11 punkte (2003 m. kovo 20 d. redakcija): „Lietuvos generalinį prokurorą Seimo pritarimu skiria ir atleidžia Lietuvos Respublikos Prezidentas.“[1629]

Vadovaudamasis nauju konstituciniu reguliavimu, Seimas 2003 m. balandžio 22 d. patvirtino naują Prokuratūros įstatymo redakciją[1630], kurioje prokuratūra apibūdinta kaip valstybės institucija, atliekanti Konstitucijoje, Prokuratūros įstatyme ar kituose įstatymuose nustatytas funkcijas bei padedanti užtikrinti teisėtumą ir teismui vykdyti teisingumą.

Nurodytosios Konstitucijos pataisos lėmė ankstesnės konstitucinės doktrinos koregavimą[1631]. Formuodamas prokuratūros statuso naują oficialiąją konstitucinę doktriną Konstitucinis Teismas konstatavo, kad prokuratūra – tai centralizuota, specifinius valdymo įgaliojimus turinti valstybės institucija, nepriskiriama Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalyje nurodytoms valstybės valdžią vykdančioms institucijoms. Ji nėra teismų valdžios sudedamoji dalis. Prokuroras yra specifinius valdymo įgaliojimus turintis valstybės pareigūnas, o jo funkcijos yra kitokios nei teisingumo vykdymas[1632]. Pagal Konstituciją prokuroras nevykdo teisingumo[1633], teisingumas nėra vykdomas ir ikiteisminio tyrimo, kurį atlieka prokurorai, etape. Konstitucinėje doktrinoje pabrėžta ir tai, kad prokurorų, kaip valstybės pareigūnų, įgaliojimai teisės aktuose negali būti apibūdinami kaip jų subjektinė teisė, kuria jie gali pasinaudoti arba nepasinaudoti. Tokie įgaliojimai – tai ir pareigos, kurias prokurorai ne tik gali, bet ir privalo įgyvendinti, jeigu yra įstatymuose nustatytos sąlygos[1634].

1628 2003 m. kovo 20 d. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 118 straipsnio pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios,* 2003, Nr. 32-1316.

1629 2003 m. kovo 20 d. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 84 straipsnio papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 32-1315.

1630 2003 m. balandžio 22 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 42-1919.

1631 Sinkevičius, V. Generalinio prokuroro skyrimo ir atleidimo tvarka: retrospektyva ir perspektyva. *Jurisprudencija*, 2016, 23(1), p. 47.

1632 Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas. *Valstybės žinios,* 2004, Nr. 81-2903

1633 Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d., 2011 m. balandžio 7 d. nutarimai.

1634 Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 7-254.

2. Prokuratūros funkcijos

Konstitucijoje įtvirtintas prokuroro institutas siejamas su asmens konstitucine teise į tinkamą teisinį procesą, kitomis konstitucinėmis vertybėmis[1635]. Pagal Konstitucijos 118 straipsnį (2003 m. kovo 20 d. redakcija), prokurorai atlieka šias funkcijas: organizuoja ikiteisminį tyrimą ir jam vadovauja; palaiko valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose; įstatymo nustatytais atvejais gina asmens, visuomenės ir valstybės teises bei teisėtus interesus.

Prokuratūros įstatyme yra detalizuotos prokuratūros funkcijos, suformuluoti prokuratūros sąveikos su kitomis valstybės institucijomis ir jos veiklos kontrolės pagrindai. Prokuratūros veiklos prioritetus nustato ir parlamentinę ne proceso veiklos kontrolę atlieka Seimas. Prokurorų proceso veiklą kontroliuoja aukštesnysis prokuroras ir teismas, kurie gali panaikinti neteisėtus prokurorų sprendimus.

Prokuratūros įstatyme yra nustatytos šios prokuratūros veiklos kryptys: organizuoti ikiteisminį tyrimą ir jam vadovauti; atlikti ikiteisminį tyrimą ir atskirus ikiteisminio tyrimo veiksmus; kontroliuoti ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiklą baudžiamajame procese; palaikyti valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose; kontroliuoti nuosprendžių pateikimą vykdyti; koordinuoti ikiteisminio tyrimo įstaigų veiksmus tiriant nusikalstamas veikas; ginti viešąjį interesą; pagal kompetenciją nagrinėti asmenų prašymus, pareiškimus ir skundus; dalyvauti rengiant ir įgyvendinant nacionalines ir tarptautines nusikalstamų veikų prevencijos programas; dalyvauti teisėkūros procese; atlikti kitas įstatymuose nustatytas funkcijas.

Prokurorų kompetencija didžiąja dalimi yra vienaip ar kitaip susijusi su baudžiamąja justicija.

Pagal Konstitucijos 118 straipsnio (2003 m. kovo 20 d. redakcija) 3 dalį prokurorai, atlikdami savo funkcijas, yra nepriklausomi ir klauso tik įstatymo. Įgyvendindami savo įgaliojimus jie vadovaujasi Prokuratūros įstatymu, Baudžiamuoju, Baudžiamojo proceso, Bausmių vykdymo kodeksais ir kitais teisės aktais, kuriais formuojama ikiteisminio tyrimo, valstybinio kaltinimo ir nuosprendžių vykdymo kontrolės praktika.

Už prokuratūros veiklą generalinis prokuroras atsiskaito Respublikos Prezidentui ir Seimui. Vyriausybė, garantuodama valstybės saugumą ir viešąją tvarką, savo veiksmus koordinuoja su generaliniu prokuroru, kuris apie prokuratūros ne procesinę veiklą teikia informaciją Vyriausybei. Prokuratūros ūkinę ir finansinę veiklą kontroliuoja Valstybės kontrolė ir kitos įgaliotosios valstybės institucijos.

Teisėti prokuroro reikalavimai ir nutarimai yra privalomi visoms valstybės, savivaldybių institucijoms ir įstaigoms, pareigūnams, tarnautojams ir darbuotojams, fiziniams bei juridiniams asmenims ir turi būti vykdomi visoje Lietuvos valstybės teritorijoje.

Prokurorai pagal kompetenciją atlieka ir organizuoja ikiteisminį tyrimą, jam vadovauja, kontroliuoja ikiteisminio tyrimo pareigūnų proceso veiklą. Tai yra svarbiausia jų funkcija.

Pagal Konstituciją, niekas kitas, išskyrus prokurorą, negali organizuoti ikiteisminio tyrimo ir jam vadovauti, palaikyti valstybinio kaltinimo baudžiamosiose bylose[1636]. Iš

[1635] Konstitucinio Teismo 2006 m. birželio 15 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 68-2514.
[1636] Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas. *Valstybės žinios,* 2004, Nr. 81-2903.

Konstitucijos prokurorams kyla pareiga organizuoti ikiteisminį tyrimą ir vadovauti jam taip, kad būtų surinkta objektyvi, išsami informacija apie nusikalstamą veiką, kuri, inter alia, sudarytų teisines prielaidas teismui baudžiamojoje byloje nustatyti objektyvią tiesą ir priimti teisingą sprendimą dėl asmens, kaltinamo padarius nusikalstamą veiką, kaltumo[1637]. Organizuodamas ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaudamas, prokuroras privalo užtikrinti, kad būtų atlikti įstatyme numatyti procesiniai veiksmai ir kad tai būtų padaryta įstatymo nustatyta tvarka. Ikiteisminio tyrimo etape dalyvaujantiems asmenims, be kita ko, nukentėjusiems nuo nusikalstamos veikos, prokuroras privalo užtikrinti Konstitucijoje ir baudžiamojo proceso įstatyme jiems nustatytas teises, tarp jų – asmens teisę kreiptis į teismą dėl jo teisių pažeidimo ikiteisminio tyrimo metu[1638].

Per ikiteisminį tyrimą priimami prokurorų sprendimai turi būti aiškūs, pagrįsti teisiniais argumentais. Šių sprendimų aiškumas, pagrindimas teisiniais argumentais yra svarbi asmens konstitucinių teisių ir laisvių, be kita ko, teisės į teisingą teisinį procesą, taip pat teisės į teisminę gynybą, garantija[1639]. Ikiteisminio tyrimo metu priimti sprendimai gali būti skundžiami teismui.

Tik pats prokuroras priima sprendimus dėl tyrimų sujungimo ir atskyrimo, nutraukimo, dėl nutraukto ikiteisminio tyrimo atnaujinimo, užbaigimo ir kaltinamojo akto surašymo. Baudžiamojo proceso kodekso nustatytais atvejais prokuroras gali atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą. Generalinis prokuroras, jo pavaduotojai ir teritorinių prokuratūrų vyriausieji prokurorai pagal kompetenciją įgyvendina nusikalstamų veikų ikiteisminio tyrimo veiksmų koordinavimo funkciją.

Oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje aiškinant prokuroro funkcijas konstatuota, kad prokuroro nepriklausomumas organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant yra konstitucinė vertybė. Pagal Konstituciją, negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo ši konstitucinė vertybė būtų paneigiama arba būtų kitaip suvaržomas prokuroro nepriklausomumas organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant[1640]. Ši vertybė negali būti priešpriešinama kokioms nors kitoms konstitucinėms vertybėms. Įstatymų leidėjas turi užtikrinti, kad tarp konstitucinių vertybių būtų pusiausvyra, kad nė viena iš jų nebūtų iškeliama virš kitų, viena vertybė nebūtų aukojama dėl kitos konstitucinės vertybės[1641].

Valstybinio kaltinimo palaikymas baudžiamojoje byloje taip pat yra vienas iš esminių prokuroro įgaliojimų. Valstybinis kaltinimas yra prokuroro veikla įrodinėjant, kad nusikalstamos veikos padarymu kaltinamas asmuo yra kaltas. Valstybinis kaltinimas grindžiamas prokuroro priimtu kaltinamuoju aktu, kuriuo baigiamas ikiteisminis tyrimas, aprašoma nusikalstama veika, nurodomi duomenys, kuriais grindžiamas kaltinimas ir tą veiką numatantis baudžiamasis įstatymas.

Prokuroro įgaliojimų palaikant valstybinį kaltinimą konstitucinis turinys atskleidžiamas ir oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje. Pagal Konstituciją, niekas kitas, išskyrus prokurorą, negali palaikyti valstybinio kaltinimo; tai yra valstybės funkcija, kuri gali būti įgyvendinama tik per tam tikrus valstybės pareigūnus – prokurorus. Kita vertus, Konstitucija neužkerta kelio įstatymų leidėjui, atsižvelgiant į tai, kieno interesai yra pažeisti,

1637 Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 7-254.
1638 Konstitucinio Teismo 2011 m. balandžio 7 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 42-1985.
1639 Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 7-254.
1640 *Ibidem.*
1641 Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 81-2903.

koks nusikalstamų veikų pobūdis, pavojingumas (sunkumas), mastas, kiti požymiai, nukentėjusiojo valia ir kitos aplinkybės, nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį tam tikrais įstatyme numatytais atvejais per bylos nagrinėjimą teisme valstybinis kaltinimas nėra palaikomas. Kiekvienas toks atvejis turi būti konstituciškai pagrįstas, neturi sudaryti prielaidų nepagrįstai pasunkinti konstitucinių asmens teisių ir laisvių įgyvendinimo ar apskritai jų paneigti. Nustatant tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį tam tikrose baudžiamosiose bylose kaltinimą palaiko ne prokurorai, o privatūs asmenys (jų atstovai), negali būti tokių teisinių situacijų, kad prokurorui nekiltų pareiga baudžiamojoje byloje palaikyti valstybinį kaltinimą ir tuo atveju, kai privatus asmuo (ar jo atstovas), palaikydamas kaltinimą baudžiamojoje byloje, negali veiksmingai apginti savo (ar atstovaujamo asmens) teisių ir teisėtų interesų[1642].

Prokurorų funkcija kontroliuoti nuosprendžių pateikimą vykdyti Konstitucijoje expressis verbis nenumatyta, bet ji gali būti grindžiama konstitucine norma, kurioje kalbama apie prokurorų įgaliojimus ginti asmens, visuomenės ir valstybės teises ir teisėtus interesus, taip pat Prokuratūros įstatyme suformuluota nuostata, kad prokuratūra užtikrina teisėtumą. Tokia prokuroro funkcija numatyta ir Bausmių vykdymo bei Baudžiamojo proceso kodeksuose.

Baudžiamojo proceso kodekse visapusiškiau reglamentuojami prokurorų įgaliojimai dalyvauti teismo posėdžiuose tais atvejais, kai nagrinėjami su nuosprendžių vykdymu susiję klausimai. Teisme sprendžiant klausimą dėl nuteisto asmens atleidimo nuo bausmės atlikimo arba bausmės vykdymo atidėjimo termino pratęsimo, dalyvauja prokuroras ir nuteistojo elgesį kontroliuojančios institucijos atstovas. Prokuroras taip pat dalyvauja teisme sprendžiant klausimus dėl viešųjų darbų bausmės pakeitimo kita bausme, dėl laisvės apribojimo pakeitimo kita bausme, dėl arešto atlikimo tvarkos pakeitimo, dėl vienos baudžiamojo poveikio priemonės pakeitimo kita baudžiamojo poveikio priemone. Prokuroras kviečiamas į teismo posėdį sprendžiant klausimus dėl baudos nuteistajam pakeitimo kita bausme, dėl nuteistojo lygtinio atleidimo nuo laisvės atėmimo bausmės pirma laiko, neatliktos laisvės atėmimo bausmės dalies pakeitimo švelnesne bausme ir lygtinio paleidimo iš laisvės atėmimo vietos bei kitais atvejais. Baudžiamojo proceso kodekse numatytais atvejais atitinkamas teismo nutartis gali apskųsti ne tik nuteistasis, jo gynėjas ar kiti subjektai, bet ir prokuroras.

Pagal Konstitucijos 118 straipsnį (2003 m. kovo 20 d. redakcija), prokuroras įstatymo nustatytais atvejais gina asmens, visuomenės ir valstybės teises bei teisėtus interesus. Tai yra prokuratūrai priskirta viešojo intereso gynimo funkcija. Prokuratūros įstatyme nurodyta, kad prokurorai, nustatę asmens, visuomenės, valstybės teisių ir teisėtų interesų pažeidimą, viešąjį interesą gina įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka pagal asmens, valstybės ar savivaldybių institucijos arba įstaigos pranešimą, pasiūlymą, pareiškimą, skundą arba savo iniciatyva, taip pat ir tais atvejais, kai kitų institucijų pareigūnai, tarnautojai ar jiems prilyginti asmenys, privalantys ginti šį interesą, nesiėmė priemonių pažeidimams pašalinti.

Prokurorų teisės ir pareigos viešojo intereso gynimo srityje apibrėžtos ne tik Prokuratūros įstatyme, bet ir kituose teisės aktuose[1643].

[1642] Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 7-254.

[1643] Antai Civilinio kodekso 2.125 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad prokuroras gina viešąjį interesą ir tuo atveju, kai juridinio asmens, jo valdymo organų ar jų narių veikla prieštarauja visuomenės interesams. Šiuo atveju prokuroras turi teisę kreip-

Pagal Konstituciją, įstatyme turi būti nustatyti atvejai, kada prokuroras privalo ginti asmens, visuomenės ir valstybės teises bei teisėtus interesus. Galimos ir tokios teisinės situacijos, kai asmens, visuomenės ir valstybės teisės bei teisėti interesai ginami ir nedalyvaujant prokurorui. Pagal Konstituciją, negali būti tokių teisinių situacijų, kai asmuo, kurio teisės ar teisėti interesai buvo pažeisti, yra pažeidžiami ar kėsinamasi juos pažeisti, šių savo teisių ir teisėtų interesų negalėtų ginti nei teismuose, nei padedami prokurorų, nei jokiomis kitomis teisinėmis priemonėmis[1644]. Prokuroras privalo pradėti baudžiamąjį procesą, be kita ko, tais atvejais, kai atitinkama nusikalstama veika turi visuomeninę reikšmę, kai šia veika padaryta žala asmeniui, kuris apskritai negali (pats arba per teisėtą savo atstovą) pareikšti valios ginti savo teises bei teisėtus interesus ir (arba) negali (pats arba per teisėtą savo atstovą) atlikti tam tikrų veiksmų (imtis kitų priemonių), kuriais šias savo teises bei teisėtus interesus imtųsi ginti[1645].

Prokurorai, turėdami pagrindo manyti, kad yra pažeisti teisės aktai, gindami viešąjį interesą turi įgaliojimus: kreiptis į teismą su ieškiniu, pareiškimu, prašymu; reikalauti iš valstybės ar savivaldybių institucijų, įstaigų ar įmonių, kitų juridinių ir fizinių asmenų pateikti dokumentus ir informaciją; reikalauti iš valstybės ar savivaldybių institucijų, įstaigų atlikti patikrinimus, auditą, pateikti išvadas; kviesti asmenis ir gauti jų paaiškinimus; dalyvauti teismo procese, kai nagrinėjama civilinė ar administracinė byla pagal prokuroro ieškinį, pareiškimą ar prašymą, civilinis ieškinys, prokuroro pareikštas baudžiamojoje byloje, ir apskųsti tose bylose priimtus teismo sprendimus, nutartis, nutarimus; priimti nutarimus dėl fizinių asmenų iškeldinimo iš gyvenamųjų patalpų; nutarimu įspėti valstybės pareigūną, valstybės tarnautoją ar jiems prilygintą asmenį, kad nedarytų nusižengimų; nutarimu reikalauti atlikti valstybės pareigūno, valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veiklos tarnybinį patikrinimą ir pasiūlyti patraukti juos drausminėn ar tarnybinėn atsakomybėn; nutarimu perduoti tyrimo medžiagą nagrinėti administracine tvarka, kai ikiteisminis tyrimas nutraukiamas, bet yra duomenų apie asmens padarytą administracinį nusižengimą; gauti iš teismo išnagrinėtą bylą; reikalauti iš valstybės ar savivaldybių institucijų, įstaigų vadovų paskirti specialistus padėti prokurorui nustatyti galimus viešojo intereso pažeidimus ir jį ginti.

Prokurorai, gindami viešąjį interesą, Baudžiamojo proceso kodekso numatytais atvejais gali nutarimu reikalauti pradėti baudžiamąjį procesą. Šiuo atveju valstybinį kaltinimą teisme palaikantys prokurorai privalo pareikšti civilinį ieškinį, jeigu šis nepareikštas, kai dėl nusikalstamos veikos padaryta žala valstybei arba asmeniui, kuris dėl nepilnametystės, ligos, priklausomybės nuo kaltinamojo ar dėl kitų priežasčių negali teisme ginti savo teisių ar teisėtų interesų.

---

tis dėl juridinio asmens veiklos tyrimo. Civilinio kodekso 6.125 straipsnio 1 dalyje skelbiama, kad sutartis yra absoliučiai negaliojanti (niekinė), jeigu ją sudarant buvo pažeisti pagrindiniai sutarčių teisės principai ir dėl to pažeisti ne tik sutarties šalies, bet ir viešieji interesai. Civilinio kodekso 49 straipsnyje numatyta prokuroro, valstybės ir savivaldybių institucijų bei kitų asmenų teisė pareikšti ieškinį viešajam interesui apginti ir jų teisė teikti išvadą byloje. Administracinių bylų teisenos įstatymo 56 straipsnyje nustatyta, jog prokuroras, administravimo subjektai, valstybės institucijos, įstaigos, organizacijos, tarnybos ar fiziniai asmenys gali kreiptis į teismą, kad būtų apgintas viešasis interesas arba valstybės, savivaldybės ir asmenų teisės bei įstatymo saugomi interesai. Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 7-254.

[1644] Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 7-254.

[1645] Konstitucinio Teismo 2006 m. birželio 15 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 68-2514.

3. Prokuratūros struktūra

Lietuvos Respublikos prokuratūros struktūra įtvirtinta Konstitucijos 118 straipsnio (2003 m. kovo 20 d. redakcija) 4 dalyje. Pagal Konstituciją, prokuratūra yra centralizuota sistema, kurią sudaro Generalinė prokuratūra ir teritorinės prokuratūros.

Prokuratūros įstatyme numatyta, kad Generalinę prokuratūrą sudaro departamentai ir skyriai, o struktūros nustatymas yra generalinio prokuroro kompetencija. Generalinei prokuratūrai vadovauja generalinis prokuroras ir generalinio prokuroro pavaduotojai pagal kompetenciją. Departamentui vadovauja departamento vyriausiasis prokuroras, direktorius ir jų pavaduotojai, o skyriui – skyriaus vyriausiasis prokuroras, skyriaus vedėjas ir jų pavaduotojai. Generalinėje prokuratūroje sudaroma patariamoji institucija – prokuratūros kolegija, kuriai vadovauja generalinis prokuroras.

Generalinės prokuratūros funkcijos taip pat numatytos Prokuratūros įstatyme: ji vadovauja teritorinėms prokuratūroms ir kontroliuoja jų veiklą; formuoja vienodą nusikalstamų veikų ikiteisminio tyrimo ir baudžiamojo proceso veiksmų kontrolės praktiką; atlieka, organizuoja, kontroliuoja ikiteisminį tyrimą ir jam vadovauja, palaiko valstybinį kaltinimą itin svarbiose baudžiamosiose bylose; formuoja vienodą valstybinio kaltinimo baudžiamosiose bylose palaikymo praktiką, dalyvauja nagrinėjant bylas apeliacine ir kasacine tvarka; koordinuoja ikiteisminio tyrimo įstaigų veiksmus tiriant nusikalstamas veikas; itin svarbiais atvejais gina viešąjį interesą ir formuoja vienodą prokurorų veiklos praktiką šioje srityje; organizuoja prokurorų profesinį rengimą, kvalifikacijos kėlimą ir teikia jiems metodinę pagalbą; tarptautinių sutarčių, įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka susižino su užsienio valstybių įstaigomis ir tarptautinėmis institucijomis. Generalinė prokuratūra atlieka ir kitas įstatymuose numatytas funkcijas. Generalinės prokuratūros prokurorai turi prokuroro įgaliojimus veikti visuose teismuose.

Pagal Prokuratūros įstatymą, teritorinės prokuratūros yra apygardų prokuratūros. Apygardos prokuratūrą sudaro apylinkių prokuratūros ir apygardos prokuratūros specializuoti skyriai. Atsižvelgdamas į įstatymuose nustatytas apygardų ir apylinkių teismų veiklos teritorijas, teritorines prokuratūras steigia, reorganizuoja ir likviduoja generalinis prokuroras. Teritorinei prokuratūrai vadovauja teritorinės prokuratūros vyriausiasis prokuroras ir jo pavaduotojai pagal kompetenciją.

Pagrindinės teritorinių prokuratūrų funkcijos yra: organizuoti ikiteisminį tyrimą ir jam vadovauti; atlikti ikiteisminį tyrimą; kontroliuoti ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiklą baudžiamajame procese; palaikyti valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose; kontroliuoti nuosprendžių pateikimą vykdyti ir jų vykdymą; koordinuoti ikiteisminių tyrimo įstaigų veiksmus tiriant nusikalstamas veikas; ginti viešąjį interesą; įstatymų ir tarptautinių sutarčių nustatytais pagrindais ir tvarka užsienio valstybių įstaigoms bei tarptautinėms institucijoms rengti ir vykdyti jų teisinės pagalbos prašymus. Teritorinės prokuratūros prokurorai turi prokuroro įgaliojimus veikti teismuose pagal generalinio prokuroro ar jo pavaduotojo nustatytą kompetenciją.

Prokuratūros veiklai vadovauja Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras ir jo pavaduotojai pagal generalinio prokuroro nustatytą kompetenciją. Generalinis prokuroras organizuoja prokuratūros veiklą ir kontroliuoja, kaip prokurorai atlieka jiems pavestas funkcijas.

Kaip minėta, generalinio prokuroro skyrimo ir atleidimo tvarka nustatyta Konstitu-

cijoje[1646]. Generalinį prokurorą skiria ir iš pareigų atleidžia Respublikos Prezidentas Seimo pritarimu. Tik šie Konstitucijoje nurodyti subjektai gali dalyvauti generalinio prokuroro skyrimo procese. Respublikos Prezidentas teikia Seimui generalinio prokuroro kandidatūrą, o Seimas sprendžia, ar jai pritarti, ar ne; jeigu Seimas pateiktajai kandidatūrai pritaria, Respublikos Prezidentas skiria asmenį generaliniu prokuroru. Beje, Seimo pritarimas nereiškia, kad Respublikos Prezidentas privalo paskirti tą asmenį generaliniu prokuroru. Pavyzdžiui, jei po Seimo pritarimo paaiškėja aplinkybės, kurių Respublikos Prezidentui nebuvo žinoma iki tol ir kurios neleidžia asmens skirti generaliniu prokuroru, Respublikos Prezidentas turi teisę pasirinkti kitą kandidatą[1647]. Tai, kad Konstitucijoje įtvirtinta Generalinio prokuroro skyrimo ir atleidimo tvarka, užkerta kelią politinės valdžios institucijoms manipuliuoti šios tvarkos keitimu, be to, užtikrina ne tik Generalinio prokuroro, bet ir visos prokuratūros sistemos nepriklausomumą[1648].

Prokuratūros įstatyme nustatyta generalinio prokuroro kadencijos trukmė – penkeri metai. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad įstatymų leidėjas, įstatymu nustatęs generalinio prokuroro įgaliojimų trukmę, neturi teisės nustatyti jokių generalinio prokuroro atleidimo iš pareigų nepasibaigus įgaliojimų terminui pagrindų[1649]. Generalinis prokuroras į tas pačias pareigas gali būti skiriamas ne daugiau kaip dviem kadencijoms iš eilės.

Generalinio prokuroro pavaduotojus skiria ir iš pareigų atleidžia Respublikos Prezidentas generalinio prokuroro teikimu. Jų įgaliojimų trukmė susijusi su generalinio prokuroro įgaliojimų trukme. Nutrūkus generalinio prokuroro įgaliojimams arba atleidus jį iš pareigų, jo pavaduotojai pareigas eina tol, kol paskiriamas kitas generalinis prokuroras.

Generaliniu prokuroru ir jo pavaduotoju gali būti skiriamas asmuo, kuris yra ne jaunesnis kaip 35 metų, nepriekaištingos reputacijos, moka valstybinę lietuvių kalbą ir turi: Lietuvos Respublikos pilietybę; aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą (yra įgijęs teisės bakalauro, taip pat teisės magistro ar teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį); ne mažesnį kaip 10 metų tarnybos prokuroru ir (arba) teisėjo ar kito teisinio darbo stažą.

Generalinis prokuroras ir jo pavaduotojai, prieš pradėdami eiti pareigas, prisiekia Lietuvos valstybei. Generalinio prokuroro ir jo pavaduotojų priesaiką priima Respublikos Prezidentas.

Pagal Prokuratūros įstatymą, generalinio prokuroro ir jo pavaduotojų įgaliojimai nutrūksta, kai pasibaigia įgaliojimų laikas ar sueina 65 metai, pareigūnas miršta, išrenkamas į kitas pareigas arba jo sutikimu perkeliamas į kitą darbą.

Generalinis prokuroras ir jo pavaduotojai atleidžiami iš pareigų, kai atsistatydina, dėl sveikatos būklės nebegali eiti pareigų, netenka Lietuvos Respublikos pilietybės, savo poelgiu sulaužo priesaiką, jam įsiteisėja apkaltinamasis teismo nuosprendis[1650].

[1646] Generalinio prokuroro skyrimo ir atleidimo tvarka ilgą laiką nebuvo konstitucinio reguliavimo objektas, todėl keldavo daug politinių diskusijų ir ginčų, o nustatytasis teisinis reguliavimas 1992–2003 m. buvo dažnai keičiamas. Tik įsigaliojus 2003 m. kovo 20 d. priimtiems Konstitucijos 84 ir 118 straipsnių pakeitimams, ši tvarka nustatyta Konstitucijoje.

[1647] Plačiau: Sinkevičius, V. Generalinio prokuroro skyrimo ir atleidimo tvarka: retrospektyva ir perspektyva. *Jurisprudencija*, 2016, 23(1), p. 50–51.

[1648] Žilys, J. Lietuvos prokuratūros istorijos etapai. Iš: *Lietuvos Respublikos prokuratūrai penkiolika metų. Mokslinės konferencijos medžiaga*. Vilnius: Generalinė prokuratūra, 2005, p. 38.

[1649] Konstitucinio Teismo 2015 m. gruodžio 30 d. nutarimas. TAR, 2015-12-30, Nr. 21030.

[1650] Konstitucinis Teismas 2015 m. gruodžio 30 d. nutarime prieštaraujančia Konstitucijai pripažino Seimo statuto nuostatą, kurioje buvo nustatytas kitoks pagrindas siūlyti atleisti iš pareigų generalinį prokurorą, nei nustatyta įstatyme, t. y. nepritarus Seime jo teiktai metinei ataskaitai (Konstitucinio Teismo 2015 m. gruodžio 30 d. nutarimas. TAR, 2015-12-30, Nr. 21030).

Generalinio prokuroro atleidimo procedūra yra analogiška jo skyrimo tvarkai: generalinį prokurorą iš pareigų atleidžia Respublikos Prezidentas Seimo siūlymu. Respublikos Prezidentas kreipiasi į Seimą prašydamas pritarti generalinio prokuroro atleidimui, o Seimas sprendžia, pritarti tam ar nepritarti[1651]. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad generalinio prokuroro atleidimo iš pareigų pagrindai gali būti nustatyti tik įstatyme. Pagal Konstituciją, įstatyme gali būti nustatyti tik tokie generalinio prokuroro atleidimo iš pareigų nepasibaigus jo įgaliojimų laikui pagrindai, dėl kurių pobūdžio generalinis prokuroras apskritai negali eiti savo pareigų[1652].

Prokuroru gali būti paskirtas nepriekaištingos reputacijos[1653] Lietuvos Respublikos pilietis, mokantis valstybinę lietuvių kalbą, turintis aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą ir įgijęs teisės bakalauro ir teisės magistro ar teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį, turintis trejų metų teisinio darbo stažą ir išlaikęs pretendentų į prokurorus egzaminą.

Prokurorai iš tarnybos atleidžiami generalinio prokuroro įsakymu. Prokurorų atleidimo iš tarnybos pagrindai yra nustatyti Prokuratūros įstatyme. Draudžiama prokurorą atleisti iš tarnybos bet kokiu kitu pagrindu, nei nurodytieji įstatyme.

Įvairių grandžių prokurorų tarpusavio tarnybiniai santykiai grindžiami pavaldumo pagrindais, nustatytais Prokuratūros įstatyme bei Prokuratūros ir prokurorų kompetencijos nuostatuose, kuriuos tvirtina generalinis prokuroras.

Lietuvos Respublikos prokuratūra yra Europos nacionalinių tyrimo ir baudžiamojo persekiojimo institucijų tinklo (Eurojust) dalis. Šios organizacijos veiklos tikslas – pagerinti nacionalinių tyrimo ir baudžiamojo persekiojimo institucijų darbo efektyvumą tiriant sunkius tarptautinius ir organizuotus nusikaltimus ir užtikrinti operatyvų, efektyvų teisingumo vykdymą. Lietuvos Respublikai institucijoje Eurojust atstovauja Lietuvos nacionalinis narys, kuriuo gali būti skiriamas bet kuris Generalinės prokuratūros prokuroras ketverių metų kadencijai ne daugiau kaip dviem kadencijoms iš eilės. Nacionalinį narį skiria generalinis prokuroras, atsižvelgdamas į atrankos komisijos siūlymą.

Europos Sąjungos valstybių narių susitarimu glaudesnio bendradarbiavimo tam tikrose srityse programos rėmuose 2021 m. buvo įkurta ir pradėjo veikti Europos prokuratūra, skirta tirti Europos Sąjungos finansiniams interesams kenkiančius nusikaltimus, susijusius su sukčiavimu, korupcija, pinigų plovimu, tarpvalstybiniu sukčiavimu PVM srityje, taip pat tirti bet kokią kitą neteisėtą veiklą, kuri yra neatsiejamai susijusi su ES biudžetui kenkiančiais nusikaltimais, ir vykdyti baudžiamąjį persekiojimą saugant Europos Sąjungos turtą, pajamas ir išlaidas. Tai pirmoji viršvalstybinė prokuratūra, kuriai priskirta speciali kompetencija, valstybių narių sprendimu geriau būsianti įgyvendinama Europos Sąjungos lygmeniu nei valstybėse narėse atskirai. Į šią prokuratūrą skiriama po vieną prokurorą iš kiekvienos prie Europos prokuratūros prisijungusios ES valstybės narės[1654]. Europos Prokuratūrai vadovauja vyriausioji Europos prokurorė.

1651 Sinkevičius, V., *op. cit*.

1652 Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 10-366.

1653 Laikoma, kad asmuo yra nepriekaištingos reputacijos, jeigu nepiktnaudžiauja alkoholiu, nevartoja narkotinių, psichotropinių ar toksinių medžiagų, nėra įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu pripažintas padaręs nusikalstamą veiką, nebuvo atleistas iš tarnybos ar darbo už šiurkštų drausmės pažeidimą arba nuo jo atleidimo yra praėję penkeri metai ir jo elgesys atitinka Prokurorų etikos kodekso nuostatas.

1654 Iki šiol prie pastangų apsaugoti ES biudžetą nuo sukčiavimo taikydamos tvirtesnio bendradarbiavimo procedūrą nusprendė prisijungti 22 ES šalys: Austrija, Belgija, Bulgarija, Čekija, Estija, Graikija, Ispanija, Italija, Kipras, Kroatija, Latvija, Lietuva, Liuksemburgas, Malta, Nyderlandai, Portugalija, Prancūzija, Rumunija, Slovakija, Slovėnija, Suomija ir Vokietija.

4. Prokurorų teisinis statusas

Prokurorų nepriklausomumas. Prokurorų nepriklausomumo principas expressis verbis įtvirtintas Konstitucijos 118 straipsnio (2003 m. kovo 20 d. redakcija) 3 dalyje, kurioje nustatyta, kad prokuroras, atlikdamas savo funkcijas, yra nepriklausomas ir klauso tik įstatymo. Ši konstitucinė nuostata reiškia, kad atlikdamas Konstitucijoje nustatytas funkcijas prokuroras yra nepriklausomas nuo kitų valstybės valdžios institucijų, pareigūnų, politinių partijų, politinių ir visuomeninių organizacijų, kitų asmenų ir klauso tik Konstitucijos bei įstatymų. Prokurorai, atlikdami savo funkcijas, veikia savarankiškai, įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios institucijos negali kištis į jų funkcijų atlikimą, duoti jiems kokių nors privalomų nurodymų dėl funkcijų atlikimo ar kontroliuoti jų darbo atliekant funkcijas[1655].

Prokuratūros įstatyme nustatyta, kad prokurorams negali būti daromas joks politinis, ekonominis, psichologinis, socialinis spaudimas ar kitoks neteisėtas poveikis, kuris galėtų turėti įtakos jų priimamiems sprendimams. Draudžiama duoti prokuratūrai įstatymuose nenustatytų pavedimų ar įpareigojimų arba kitaip kištis į prokurorų veiklą. Siekiant išvengti nepageidaujamo poveikio prokurorų veiklai, prie prokuratūros pastatų susirinkimai, mitingai, kitos akcijos gali būti rengiami ne arčiau kaip už 25 metrų[1656].

Nors Prokuratūros įstatyme yra nustatyta, kad už prokuratūros veiklą generalinis prokuroras atsiskaito Respublikos Prezidentui ir Seimui, be kita ko, ir teikdamas metinę prokuratūros veiklos ataskaitą, Konstitucinis Teismas, plėtodamas konstitucinę prokuroro nepriklausomumo doktriną, konstatavo, kad prokurorai negali būti įpareigoti teikti ataskaitų įstatymų leidžiamajai ar vykdomajai valdžiai apie savo konstitucinių funkcijų atlikimą; generalinis prokuroras negali būti įpareigotas apie Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklą teikti ataskaitų, kurioms Seimas, Respublikos Prezidentas ar Vyriausybė turėtų pritarti[1657], juolab negali būti nustatyta, kad Seimo nutarimas nepritarti metinei prokuratūros veiklos ataskaitai būtų pagrindas Seimui nuspręsti siūlyti atleisti generalinį prokurorą iš pareigų[1658]. Tai reikštų kišimąsi į prokurorų, atliekančių Konstitucijoje nustatytas funkcijas, veiklą, taip pat prokurorų nepriklausomumo atliekant Konstitucijoje nustatytas funkcijas varžymą.

Vis dėlto, siekiant suderinti prokurorų nepriklausomumo principą su konstituciniu valdžios įstaigų tarnavimo žmonėms principu, generalinis prokuroras gali būti įpareigotas teikti visuomenei, Seimui, Respublikos Prezidentui informaciją (viešus pranešimus) apie baudžiamosios politikos prioritetų įgyvendinimą, viešojo intereso gynimą, prokuratūros darbo organizavimą, prokuratūros veiklos kryptis, bendradarbiavimo su Lietuvos ir užsienio ikiteisminio tyrimo įstaigomis, kitomis institucijomis organizavimą, nusikalstamų veikų tyrimo terminus, prokuratūros darbe kylančias problemas ir kt.[1659] Tokia informacija (vieši pranešimai) apie prokuratūros veiklą bendrai gali būti teikiami, be kita ko, metinės prokuratūros veiklos ataskaitos forma, bet negali būti reikalaujama, kad generalinis pro-

---

1655 Konstitucinio Teismo 2014 m. sausio 16 d. sprendimas. TAR, 2014-01-20, Nr. 299.

1656 Susirinkimų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1993, Nr. 69-1291.

1657 Seimo statuto nuostatos, pagal kurias Seimas turėjo įgaliojimus priimti nutarimą, pritarti ar nepritarti valstybės institucijos vadovo pateiktai metinei institucijos veiklos ataskaitai, pripažintos prieštaraujančiomis Konstitucijai (Konstitucinio Teismo 2015 m. gruodžio 30 d. nutarimas. TAR, 201512-30, Nr. 21030).

1658 *Ibidem.*

1659 Konstitucinio Teismo 2014 m. sausio 16 d. sprendimas. TAR, 2014-01-20, Nr. 299.

kuroras teiktų Seimui ar Respublikos Prezidentui informaciją ne apie apibendrintus visos prokuratūros veiklos aspektus, būtent apie tai, kaip Generalinės prokuratūros ir teritorinių prokuratūrų prokurorai atlieka konstitucines funkcijas[1660].

Tai, kad Lietuvos Respublikos prokuratūra yra nepriklausoma struktūriškai nuo teisminės valdžios, taip pat tai, kad ji turi tokį statusą, kuris jai užtikrina nepriklausomumą ir nuo vykdomosios valdžios, yra įvertinęs ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Šis teismas nagrinėjo bylą, kurioje buvo sprendžiama, ar Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras atitinka europinius nepriklausomos institucijos kriterijus tam, kad būtų pripažintas kompetentingu išduoti Europos arešto orderį[1661]. Generalinio prokuroro nepriklausomumas buvo grindžiamas Konstitucijos 118 straipsnio 3 dalimi ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo nuostatomis, kurios leidžia jam veikti be jokios išorės – be kita ko, vykdomosios valdžios – įtakos vykdant savo funkcijas, visų pirma nusprendžiant, ar išduoti Europos arešto orderį baudžiamojo persekiojimo vykdymo tikslais.

Darbinės veiklos apribojimai. Prokuroras negali eiti kitų renkamų ar skiriamų pareigų ir dirbti kitose įstaigose, įmonėse ar organizacijose, išskyrus mokslinį, pedagoginį darbą, kūrybinę veiklą arba atvejus, kai nustatyta tvarka siunčiamas į tarptautines, Europos Sąjungos ar užsienio valstybių institucijas. Tik generalinio prokuroro sutikimu prokuroras gali dirbti mokslinį ar pedagoginį darbą aukštosiose mokyklose, dalyvauti teisės aktų projektų rengimo grupių ar komisijų veikloje, būti nustatyta tvarka siunčiamas į tarptautines, Europos Sąjungos ar užsienio valstybių institucijas.

Prokuroras negali gauti kito atlyginimo, išskyrus prokuroro darbo užmokestį, atlyginimą už kūrybinę veiklą, mokslinį ar pedagoginį darbą aukštosiose mokyklose, teisės aktų projektų rengimo grupių ir komisijų veikloje, jei šis darbas neįeina į prokuroro pareigas.

Politinės veiklos apribojimai. Prokurorai negali būti politinių partijų, politinių organizacijų nariai, rėmėjai ir dalyvauti jų veikloje ar kitaip pažeisti politinio neutralumo principą.

Prokurorų neliečiamumas. Prokuratūros įstatyme įtvirtintas prokurorų neliečiamumo principas reiškia, kad inicijuoti tyrimą dėl generalinio prokuroro padarytos nusikalstamos veikos gali tik Respublikos Prezidentas, Seimo sutikimu nušalinęs jį nuo pareigų. Pradėti ikiteisminį tyrimą dėl generalinio prokuroro pavaduotojo padarytos nusikalstamos veikos gali tik generalinis prokuroras, apie tai pranešęs Respublikos Prezidentui. Pradėti ikiteisminį tyrimą dėl prokurorų padarytos nusikalstamos veikos gali tik generalinis prokuroras.

Prokuratūros įstatyme nustatyta ir tai, kad įeiti į prokuroro gyvenamąsias, tarnybines ir kitas patalpas, daryti jose arba prokuroro asmeniniame ar tarnybiniame automobilyje arba kitoje asmeninėje transporto priemonėje apžiūrą, kratą ar poėmį, taip pat atlikti prokuroro asmens apžiūrą ar kratą, jam priklausančių daiktų ir dokumentų apžiūrą ar poėmį galima tik prokuroro sutikimu arba jei generalinis prokuroras pradėjo ikiteisminį tyrimą dėl prokuroro padarytos nusikalstamos veikos. Tai netaikoma tais atvejais, kai prokuroras yra užkluptas darantis nusikalstamą veiką ar tuoj po jos.

Administracinių nusižengimų kodekso nustatyta tvarka prokuroras gali būti patrauktas administracinėn atsakomybėn. Prokuroras, sulaikytas be prokuroro pažymėjimo,

[1660] Konstitucinio Teismo 2015 m. gruodžio 30 d. nutarimas. TAR, 2015-12-30, Nr. 21030.

[1661] Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Didžiosios kolegijos 2019 m. gegužės 27 d. sprendimas byloje C-509/18.

turi būti nedelsiant paleistas, kai nustatoma, kad jis yra prokuroras. Ši nuostata netaikoma, kai prokuroras yra užkluptas darantis administracinį nusižengimą ar tuoj po jo, nusikalstamą veiką ar tuoj po jos arba kai dėl jo padarytos nusikalstamos veikos yra pradėtas ikiteisminis tyrimas.